

5. Обуховская Л. «Крымский стиль». Мамут Чурлу [Электронный ресурс] / Л. Обуховская // Крымская правда. -2006. – № 20 (23883). – Режим доступа: <http://www.pravda.crimea.ua/newspapers/archive/2006/02/02>. – Заголовок с экрана.

6. В Джанкое инвалидов обучат крымскотатарской вышивке [Электронный ресурс] / Avdet. – 2011. – № 5. – Режим доступа: <http://www.avdet.org/node/3211>. – Заголовок с экрана.

7. Хыдырлез – 2012 [Электронный ресурс] / Avdet. – 2012. – № 18. – Режим доступа: <http://www.avdet.org/node/5991>. – Заголовок с экрана.

СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 378.937

Полякова Г.П.

У статті висвітлено способи організації самостійної роботи студентів-юристів упродовж їх навчання іноземної мови у вищому юридичному навчальному закладі. Особлива увага приділяється формуванню складових їх іншомовної компетентності та оцінюванню навчальних досягнень за критеріями компетентнісного підходу.

Ключові слова: самостійна робота студентів-юристів, компетентнісний підхід, навчальні досягнення, іншомовна компетентність майбутнього юриста.

СПОСОБЫ АКТИВИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье отражены способы организации самостоятельной работы студентов-юристов в процессе их обучения иностранному языку в юридическом вузе. Особое внимание уделяется вопросам формирования их иноязычной коммуникативной компетентности оцениванию учебных достижений на основе критериев компетентностного подхода.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов-юристов, компетентностный подход, учебные достижения, иноязычная компетентность будущего юриста.

WAYS OF ACTIVISATION OF SOLITARY WORK OF LAW STUDENTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE STUDYING

In the article ways of organization solitary work of law-students during their foreign language teaching at a legal higher educational establishment are highlighted. Special attention is paid to the issues of their foreign language communicative competence's formation as well as evaluation of their educational progress on the basis of competency building approach criteria.

Key words: solitary work of law-students, competency building approach, competency building approach, educational progress, foreign language competence.

Постановка проблеми. Проблема приведення змісту, форм і методів іншомовної підготовки майбутніх юристів у відповідність з новими вимогами, а також способів оцінювання її прикінцевих результатів, висвітлених в документах Ради Європи з мовної та освітньої політики, значно актуалізувалася останнім часом. Зумовлено це необхідністю заміни традиційної педагогічної та лінгводидактичної парадигми, що спрямовує іншомовну підготовку майбутніх юристів в межах тріади «знання, уміння, навички», на нову, що окреслена межами компетентнісного підходу до організації сучасного навчально-виховного процесу при вивченні іноземної мови.

В нових умовах розвитку інформаційного суспільства і сфери юридичних послуг, як наголошують науковці (С. Ківалов, Ж. Таланова, Л. Тархова, П. Тівіков та ін.), професійна підготовка майбутніх юристів не може обмежуватися тільки їх навчанням спеціальних дисциплін. Чільне місце в процесі їх навчання повинні посідати гуманітарні дисципліни, що забезпечують конкурентоспроможність юристів на ринку праці, чому сприяє їх вільне володіння іноземними мовами, основами усного і письмового перекладу. Тому останнім часом зміни, що відбуваються у процесі організації професійної підготовки майбутніх юристів, здебільшого пов'язуються з актуалізацією проблеми набуття випускниками юридичних навчальних закладів професійно важливої якості особистості – іншомовної комунікативної компетентності, що значною мірою визначає успіх їх кар'єрного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців-юристів за критеріями компетентнісного виміру, незважаючи на свою актуальність, досить рідко ставала предметом спеціального науково-педагогічного дослідження сучасних науковців. Переважно вона досліджувалася побічно, зокрема, в межах проблем теорії іншомовної комунікації і перекладу (Л. Бархударов, І. Зимняя, О. Каде, В. Комісаров, В. Крушов, Л. Латішев, З. Львовська, Р. Міньяр-Белоручев, Ю. Найда, О. Петрова, Я. Рецкер, Г. Рябов, І. Халєєва, М. Цвілінг, Л. Черняхівська, А. Швейцер та ін.); теорії міжкультурної комунікації (В. Верещакін, В. Костомаров, В. Сафонова, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, Л. Шкатова та ін.); підвищення якості навчання студентів іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування (М. Байрам, І. Зимняя, М. Карло, Г. Китайгородська, У. Літєлвуд, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, Е. Шубін, С. Finkbeiner, I. Laven, U. Novak, F. Smith, G. Westhoff та ін.).

Останнім часом в науково-педагогічних публікаціях спостерігається диференціація комунікативної (Ю. Ємельянов, В. Жеребкіна, В. Кашницький, Т. Ліпатова, А. Панфілова, Г. Трофімова та ін.), синонімічної (Н. Новосельцева), лінгвокомунікативної (Е. Бреус, В. Вілс, А. Гребенщикова, В. Золотухина, Н. Комісарова, І. Халєєва, М. Хольц-Мянтярі, К. Шапошников, А. Швейцер та ін.), соціокультурної (М. Боліна, С. Колова, Е. Костіна, В. Сафонова та ін.), міжкультурної (О. Бистрай, Н. Гальскова та ін.), перекладацької (І. Алексєєва, В. Комісаров, Л. Латішев, Р. Міньяр-Белоручев, М. Цвілінг та ін.) компетенцій майбутніх фахівців. Однак досить рідко увага науковців зосереджена на питаннях, що стосуються атестації та оцінюванні навчальних досягнень майбутніх юристів при вивченні іноземної мови за критеріями компетентнісного виміру.

Тому *метою* поданої статті є висвітлення способів атестації та оцінювання навчальних досягнень студентів-юристів упродовж їх навчання іноземної мови у вищому юридичному навчальному закладі за критеріями компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Приступаючи до висвітлення способів оцінювання навчальних досягнень студентів-юристів упродовж їх навчання іноземної мови у вищому юридичному навчальному закладі за критеріями компетентнісного виміру, ми виходили з того, що впровадження компетентнісного підходу кардинально змінює результативно-цільову основу їх професійної та іншомовної освіти (І. Зимняя). Це передусім передбачало узгодження впродовж навчання студентів-юристів іноземної мови його мети, критеріїв та процедур діагностики рівня реального досягнення ними предметних, комунікативних, соціальних, індивідуальних компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності. З огляду на це, спостереженню піддавалися як загальні аспекти професійної підготовки студентів-юристів (адміністративна стратегія впровадження компетентнісного підходу), так і специфічні, в рамках викладання окремих навчальних дисциплін (локальна стратегія впровадження компетентнісного підходу), що входять до складу їх іншомовної освіти.

Враховуючи реальні обмеження, ми, переважно спираючись на локальну стратегію впровадження компетентнісного підходу за рахунок інноваційно-педагогічної діяльності окремих викладачів, особливу увагу приділили налагодженню контролю й самоконтролю досягнень студентів-юристів при вивченні іноземної мови. Продемонструємо, як це відбувалося під час впровадження й конкретизації змісту тематичної підготовки студентів-юристів, необхідної для забезпечення їх успішної іншомовної комунікації у сфері юридичних послуг. Для цього передбачалося:

- спрямувати інтелектуальні зусилля студентів-юристів на здобуття певних предметних компетенцій шляхом отримання відповідних предметних знань у тій юридичній галузі, в якій вони будуть спеціалізуватися для того, щоб не тільки розуміти й перекладати знайомі терміни, а й усвідомлювати те, про що йдеться, через опанування спеціальної лексики, яка використовується при вивченні іноземної мови у спеціальних і професійних цілях;

- здійснити тренінг пізнавальних і виробничих функцій студентів-юристів, що забезпечують їх перекладацьку компетентність, зосередивши їх на оволодінні певними професійними вміннями і навичками, а також набуття позитивного індивідуального досвіду щодо здійснення професійно-орієнтованого перекладу у вибраній сфері предметної спеціалізації.

Для цього ми намагалися усвідомити сутність феноменів «іншомовна комунікативна компетентність», «лінгвокомунікативна компетентність», «перекладацька компетентність», «професійна компетентність» юриста. З цією метою було прийнято участь у відповідних науково-методичних семінарах і конференціях. Так, на науково-методичному семінарі «Сутність і структура перекладацької компетентності», який проходив у формі лекції-дискусії з широким використанням методів візуалізації, викладачі-експериментатори підводили до розуміння сутності означеного феномена. При цьому, незважаючи на досить гостру дискусію, все ж таки було досягнуто єдності думок у розумінні

перекладацької компетентності як професійно значущого новотвору особистості фахівця, який у своєму складі передбачає наявність спеціальних знань, умінь і навичок, а також відповідних якостей, настанов і ставлень, які дозволяють успішно вирішувати професійні завдання за допомогою засобів іноземної мови.

У процесі обговорення структури перекладацької компетентності ми, спираючись на компетентну думку науковців (І. Алексєєва, Н. Касаткіна, Н. Янковець та ін.), обґрунтували правомірність виділення двох складових — базової та прагматичної. Аналізуючи особливості базової складової, ми переконалися, що вона, ґрунтуючись на високому рівні володіння рідною та іноземною мовами, а також провідними видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), поєднує в собі такі компоненти перекладацької компетентності професіонала, які постійно задіяні у перекладацькій діяльності незалежно від виду перекладу, текстового жанру, тематики комунікативної ситуації. Через це, у її складі, відповідно, було виокремлено:

- концептуальний компонент, який представлений сукупністю знань та уявлень про сутність перекладу, його специфіку, загальну мету, завдання, які вирішує перекладач;

- технологічний компонент, який становить собою сукупність перекладацьких прийомів і засобів, які допомагають перекладачеві конструктивно долати типові перекладацькі труднощі і успішно вирішувати різні завдання.

Аналізуючи сутність прагматичної складової перекладацької компетентності, ми намагалися довести, що вона містить знання, уміння та навички, необхідні фахівцю в тих чи інших видах перекладу, а також при перекладі текстів різних стилів [1, с. 27]. При цьому при навчанні студентів-юристів іноземної мови ми спрямовували їх увагу на двох компонентах:

- специфічному, що передбачає володіння фахівцем певними видами перекладу;

- спеціальному, який визначає жанрові можливості фахівця при перекладі спеціальних, ділових та інших текстів.

Крім того, було визначено, що структура перекладацької компетенції містить:

- мовну компетенцію (всі аспекти володіння іноземною мовою);

- текстотвірну компетенцію (уміння створювати тексти різного типу відповідно до прийнятих в певному мовному колективі правил і стереотипів);

- комунікативну компетенцію (здатність виокремлювати смисл, зіставляти можливості представників двох мовних колективів і робити висновок про необхідність зміни певного вислову в перекладі);

- технічну компетенцію (специфічні знання, уміння і навички, необхідні для виконання певного виду іншомовної комунікативної діяльності).

Зазначимо, що наведені вище складові структури перекладацької компетентності лягли в основу визначення її провідних ознак за певними критеріями:

- когнітивним (розуміння сутності і завдань перекладацької діяльності; знання технічних прийомів перекладу; поняття міжмовної та міжкультурної комунікації; адекватності та еквівалентності перекладу; про прагматичні аспекти перекладу; про основні моделі перекладу; про перекладацькі трансфор-

мації; про основні принципи перекладу зв'язного тексту, а також вільних і фразеологічних словосполучень в його складі; про граматичні і стилістичні аспекти перекладу);

- операціональним (здатність здійснювати передперекладацький аналіз тексту, визначати мету перекладу, характер його рецепторів та тип тексту, що перекладається; обирати загальну стратегію перекладу з урахуванням його мети і типу оригінала; здійснювати письмовий (в обмеженому обсязі – усний переклад) текстів, що відносяться до сфери основної професійної діяльності; користуватися основними способами і прийомами досягнення смислової стилістичної адекватності; правильно оформлювати текст перекладу відповідно до норм і узусу, типології тексту на мові перекладу; професійно користуватися словниками, довідниками, базами даних та іншими джерелами додаткової інформації; обирати і правильно використовувати технічні прийоми перекладу та долати труднощі, зв'язані з лексичними, фразеологічними, граматичними та стилістичними особливостями оригіналу мови);

- особистісним (наявність мовної і комунікативної свідомості; концентрація уваги; здатність до мобілізації пам'яті, інтелектуального й емоційного потенціалу; висока ерудиція; широта інтересів; прагнення до збагачення знань; відповідальність; тактовність; скромність; толерантність).

За визначеними ознаками здійснювалася оцінка й самооцінка студентами-юристами своїх особистісних досягнень у набутті перекладацької компетентності, як під час тематичної підготовки, так і впродовж виробничої практики. Тим самим забезпечувалася єдність вимог щодо розуміння сутності та здійснення процедури моніторингу якості навчання майбутніх юристів іноземної мови у професійних цілях на засадах компетентнісного підходу.

Крім того, оскільки у зв'язку з процесами глобалізації та євроінтеграції іншомовна комунікативна діяльність відіграє все більш значну роль як у сфері світового та європейського співтовариства, так і в житті нашої держави, зорієнтованої на поступове входження в єдиний європейський соціально-економічний, культурний, науковий і освітній простір, то, як зауважують науковці (І. Алексєєва, Л. Латішев, І. Муратова та ін.), значно зросли й вимоги до професійної та іншомовної компетентності сучасного юриста. Сучасні вимоги, з одного боку, зумовлюють зростаючу роль національних і міжнародних професійних організацій юристів, а з іншого – актуалізацію питань щодо модернізації та вдосконалення їх професійної та іншомовної комунікативної підготовки, щоб вітчизняні юристи могли повноправно конкурувати на європейському та міжнародному ринках інтелектуальної праці і юридичних послуг.

Як закономірний наслідок, очевидно, що дидактичне забезпечення сучасного процесу навчання іноземної мови майбутніх юристів на засадах компетентнісного підходу повинно передбачати їхню ґрунтовну тематичну та іншомовну комунікативну підготовку для роботи у конкретній галузі юриспруденції за відповідним напрямом спеціалізації. Це, на нашу думку, передусім вимагає навчання майбутніх юристів професійно-орієнтованому спілкуванню з використанням засобів іноземної мови шляхом закріплення їх знань в обраній юридичній галузі за допомогою опанування основ іноземної мови для спеціальних цілей.

Так, використовуючи аспект позааудиторної тематичної та іншомовної

комунікативної підготовки, майбутні юристи можуть активно залучатися до участі в наукових конференціях за певним фаховим спрямуванням. При цьому за мету має ставитися набуття ними, як предметної компетенції щодо актуальних питань сучасної юридичної науки, так і відповідної іншомовної лінгвокомунікативної та суто перекладацької компетентності. Для цього доцільно використовувати різні форми організації їх самостійної роботи, як-от:

- *solowork*, тобто самостійна робота майбутніх юристів без допомоги викладача-наставника з іноземної мови, спрямована на проведення відповідного мікродослідження та узагальнення його результатів у вигляді наукової роботи, реферату, доповіді, з подальшою їх публічною презентацією на іноземній мові під час обговорення на науковій студентській конференції;

- *selfaccess work*, тобто самостійна робота майбутніх юристів в навчальному ресурсному центрі (Юридична клініка), спрямована на переклад письмових чи усних юридичних текстів (документів, довідок, анотацій);

- *autonomous learning*, тобто самостійна робота майбутніх юристів без участі викладача іноземної мови в навчальному процесі, яка спрямована на проведення цілеспрямованої роботи з перекладу різних юридичних текстів власними силами, демонстрацію власних досягнень щодо перекладу спеціальної тематики, пошук однодумців і зразків, аргументацію правомірності власної точки зору чи професійної позиції у певних питаннях;

- *self-directed learning*, тобто самостійна робота майбутніх юристів, яка передбачає розвиток їх творчих здібностей на підставі оволодіння вміннями аналізувати, прогнозувати та приймати оптимальні рішення за певних умов, враховуючи чинники стосовно своїх професійних можливостей і потенцій та індивідуальних обмежень у використанні іноземної мови в професійних і особистісних цілях.

Так, в ході підготовки і презентації доповідей на наукових конференціях та різних видах юридичних дебатів з використанням засобів іноземної мови, майбутні юристи не тільки мають осмислювати предметну інформацію, концентруючи свою увагу на концептуальному та понятійному апараті дослідження, але й мобілізувати резерви своєї мовної особистості як професіонала. При цьому вони мають виявляти такі професійно важливі якості, як: ініціативність, активність, наполегливість, самоконтроль, впевненість в собі, які забезпечують мобільність і адаптованість до роботи в конкурентних умовах функціонування юридичного сервісу. Цьому має сприяти відповідний дидактичний супровід двох викладачів, які здійснюють наставництво майбутніх юристів під час опанування ними основ професійно-орієнтованого перекладу: провідного науковця в галузі виконаного юридичного дослідження (Scientificadviser); мовного консультанта й майстра перекладу (Languageadviser), що здійснює контроль письмової та усної презентації доповідей майбутніх юристів за допомогою засобів іноземної мови.

Висновки. Передовий педагогічний досвід вищих юридичних навчальних закладів засвідчує, що наукові доповіді студентів-юристів, як правило, характеризуються науковістю, всебічним обґрунтуванням актуальності проблеми дослідження, логічністю його структури і повнотою розкриття теми, але недостатньою грамотністю їх іншомовної презентації, що відбиває недостатньо високий рівень володіння ними спеціальним тезаурусом іноземної мови у про-

фесійних цілях. Загалом, висвітлені вище форми організації самостійної роботи майбутніх юристів під час підготовки і участі в наукових конференціях сприяють набуттю ними як науково-дослідної, так і іншомовної комунікативної, перекладацької компетентностей.

Перспективи подальших розробок у даному напрямку полягають у більш детальному визначенні способів і прийомів виміру навчальних досягнень майбутніх юристів у вивченні іноземної мови крізь призму компетентного виміру.

Література:

1. Жуков Ю.М. Методы диагностики и развитие коммуникативной компетентности / Ю.М. Жуков // Общение и оптимизация совместной деятельности. - М. : Изд-во МГУ, 1987. - С. 64-78.
2. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В.Н. Комиссаров. - М. : РЕМА, 2001.-111 с.
3. Информационно-коммуникативные аспекты перевода: сб. науч. тр. / М.Я. Цвиллинг. - Нижний Новгород : НГЛУ, 1998. – Ч. 2. - С. 143-147.

ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ САМОДОСТАТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК: 159.9+159.923

Бугайцова А. С.

У статті розглянуто проблему неоднозначності існуючих тлумачень феномену самодостатності. Проаналізовано основні напрямки дослідження даної проблеми шляхом узагальнення визначень в зарубіжній та вітчизняній науковій традиції філософії та психології особистості в історичному контексті.

***Ключові слова:** самодостатність, самостійність, цілісність особистості, незалежність, самоефективність, особистісна зрілість.*

ИЗУЧЕНИЕ ФЕНОМЕНА САМОДОСТАТОЧНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье рассматривается проблема неоднозначности существующих толкований феномена самодостаточности. Проанализированы основные пути изучения данной проблемы путем обобщения определений в зарубежной и отечественной научной традиции философии и психологии личности в историческом контексте.

***Ключевые слова:** самодостаточность, самостоятельность, целостность личности, независимость, самоэффективность, личностная зрелость.*

THE STUDY OF SELF-SUFFICIENCY AS A PHENOMENON: PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF RESEARCH